

ט מגלה ה יוכרש וכפוש התוספות שם וכן כתב הטור בשם רב עמרם ואביו הרא"ש.

תמחה את זכר עמלק, ושם רשעים ירקב. ומזה נשתרשב המנהג (נב) שמפנים המן (ס) כשקורים המגלה בבית הכנסת (אבורהם) [*יב] ואין לבטל שום מנהג או ללעג עליו כי לא לחנם הקבעו. (בית יוסף בשם אורחות חיים): יח. ט מגלה (סא) בי"ד ובט"ו [*יג] צריך (סב) לחזור אחר מ"עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותה ביחיד: הגה ויש להסתפק (סג) אם נשים מצטרפות לעשרה (הגהות אשרי פרק קמא, טור סימן תרפט). ואם

באר היטב

לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשקול הדעת, מסכת סופרים פרק יד. ודבר שנגזר במנין, אפילו ידוע מאיזה טעם ויבטל הטעם, צריך מנין אחר להתירו, אמר פרק קמא דביצה. ואין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין. ובכל דבר שהוא רק משום חששא ועברה החששא אין צריך מנין אחר, כמו שכתב ביו"ד דעה סימן קטז ובתוספות ביצה, עין שם. וביבמות דף עט כתבו דבדבר שבממון היו יכולים לבטל דברי בית דין חברו משום דהפקר בית דין היה הפקר בזמן הבית, ועין שם בתוספות דבדבר שלא פשט אסורו ברב ישראל יכולין לבטל, עין שם, ועין מגן אברהם, ועין מה שכתב המגן אברהם סוף סימן ט, ועין בספר נחלת שבועה דינים הרבה מענין המנהגים, ועין בספר באר שבע: טו. עשרה. אף על פי שיש לו מאה אנשים מצוה לקרוא בצבור משום ברב עם הדרת מלך, ר"ן, ב"ח. ועין הלכות קטנות חלק א סימן רפז דאפילו ביתו סמוך לבית הכנסת וחלונותיו פתוחים לבית הכנסת, אפילו הכי ילך לבית הכנסת משום פרסומא נסא, עין שם:

משנה ברורה

(נב) שמפנים המן. מהר"ל לא היה חושש להכות המן, והגאון יעב"ץ כתב על אביו החכם צבי שהיה מכה ורוקע ברגלו וטופח בסנדלו כשהגיע לזכירת המן, והפרי מגדים כתב דיצא שחרם בהפסדס, שם לבלין הרבה: (ס) כשקורין המגלה בבית הכנסת. וצריך החזן לשחק אז בעת שמפניו כדי שישמעו כלם קריאתו. ומפני שמצוי מאד לקוללים על ידי ההפאה ורגילים הנערים להפנות פמה פעמים בעת שחוזר החזן לקרות, על פן טוב ונכון שפ"ל יחיד יקרא פסוק או שנים מתוך החמש בעוד שמפני המן, כי אז אף שלא ישמע מהחזן יצא, כמו שכתב סעיף ג, וכן כתב הפרי מגדים שנוכח מאד שפ"ל אחד יתפס חמש בעת הקריאה וכל תבה שלא ישמע מן החזן יקרא מן החמש ומגן אברהם: יח (סא) בי"ד ובט"ו. הינו, בי"ד לעירות וט"ו למקפין, ורצה לומר, נ"א אף שהוא בזמנה ואיכא פרסומי ניסא בלאו הכי, שהכל קורין באותו זמן, אפילו הכי צריך לטרח ולקבץ עשרה שיהיו בעת הקריאה משום פרסומי נסא, וכל שכן אם הוא שלא בזמנה, כגון המפרש בים והיוצא בשירא ואינו מוצא מגלה להוליך עמו דמתר להקדים ולקרוא קדם שיוצא, כנ"ל בסימן תרפח סעיף ז, ט"א או דמתרמי יום ט"ו בשבת, דצריכין המקפין להקדים ולקרואו בערב שבת כדאיתא שם בסעיף ו, כבודאי צריך לקבץ עשרה לקריאתו, ובזה עוד כ"ח חמיר יותר דאי ליכא עשרה לא יברכו כ"ח המקפין עליה: (סב) לחזור אחר עשרה. ואם בעת ההוא קורין אותה בצבור בבית הכנסת, אז אפילו יש לו מאה אנשים בביתו, מצוה לילך לשם משום ברב עם הדרת מלך. וכן מי שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת וחלונותיו פתוחות לבית הכנסת,

אפילו הכי צריך לילך לבית הכנסת לכלי עלמא משום ברב עם. ועין בבאור הלכה (אות יג): (סג) אם נשים יוכו. דאפשר דכיון דהוא רק

באור הלכה

יו [*יב] ואין לבטל שום מנהג וכו'. עין במגן אברהם שהאריך בזה. והנה מה שכתב דאפילו יש במנהג צד אסור אין לבטלו כמו שכתב מהר"ק שרש ט, עין בתשובת חתם סופר סימן קנט שאין אנו שומעין לו, דכבר דחה לה פ"י חדש במנהגי אסור שלו סימן י בראיות ברורות, וכן נראה מתשובת הריב"ש סימן רנו, עין שם. ועין תשובת יכין ובעז סימן קיח שהאריך בדניני מנהג [פתחי תשובה]:

יח [*יג] צריך לחזור אחר עשרה. עין משנה ברורה מה שכתבנו במי שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת וכו', כן הביא באור היטב בשם הלכות קטנות. והנה ראיתי בלבוש שהעתיק לדינא הפוך מזה, דיוצא בזה ואף לכתחלה יכול לעשות כן, ומכל מקום נראה דהדין עם הלכות קטנות דצריך לילך לשם, דאף שדברי הלבוש ושכתב דכיון דבמקום הקריאה יש שם עשרה ושם הוי פרסומי ניסא והוא שומע לה מאותו המקום, יוצא בה אף לכתחלה, דקריאת המגלה הלא במקום עשרה היא נובעים מדברי הר"ן המוכח בבית יוסף, עין שם, מכל מקום פשוט דגם הר"ן מודה דצריך לילך לשם על כל פנים משום ברב עם הדרת מלך, דהרי הר"ן גופא הקשה לדברי רב דבזמנה קורין ביחיד אף לכתחלה, אמאי אמרו במגן אברהם דבית רבי היו מבטלין תלמוד תורה לילך לשמע מקרא מגלה, ותרוץ דלמחצה מן המבחר משום ברב עם הדרת מלך גם רב מודה דאפילו היה לו בביתו מאה אנשים צריך לילך לבית הכנסת לשמע הקריאה בצבור, ורק לענין לחזור אחר עשרה לקבצם סבר רב דלא הטריחוהו חכמים, עין שם, ואם כן הכי נמי בעניננו, אף אם נימא דמשום פרסומי נסא אין מחייב לילך לבית הכנסת, כסברת הלבוש, על כל פנים משום ברב עם צריך לילך, ואפשר דגם הלבוש מודה לזה. ומלבד כל זה, הר"ן שדחק עצמו בסברא זו הוא לתרוץ קשית התוספות על מה דקאמרה המשנה היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול מגלה אם כן לבו יצא, הא בעינן עשרה אפילו בזמנה לדברי רב אסי, והנה זה הקשיא הוא רק אם אנו סוברין כהפוסקים דלרב אסי הוא לעכובא, מה שאין כן אם נסבר דרב אסי קאמר רק

שער הציון

הקריאה בלא ברובה, דזה תליא ברעות הראשונים אם לדברי רב וכן לרב אסי דשלא בזמנה קורים בעשרה הוא לעכובא או לכתחלה למצוה, דלדברי הר"ף והב"ש"א ותומכיהו מגי' רב ורב אסי לענין דיעבר ומפילא שלא בזמנה עשרה הוא לעכובא, ואף דלענין זמנה נקטינן דרב לכתחלה צריך לחזור אחר עשרה, שם יש עוד סברא דצריך לפסק ברב משום דרבי יוחנן קאי בזה, מה שאין כן שלא בזמנה, ודעת רש"י ור"י דהם מגי' רק לענין לכתחלה ולרב יקראנה בלי ברובה. אחר כך מצאתי בפרי חדש שגם הוא פסק דברינו דיקראנה בלי ברובה: סב. לא צריכי בזה לענין מפרשי ימים, דהם בלאו הכי צריכין לקרות בלי ברובה, כנ"ל בסעיף ז שם: סג. מגן אברהם:

קָרָאוּ אוֹתָהּ בְּצַבּוּר וְאִיזָה יַחֲיד לֹא שָׁמְעָה, יוּכַל לְקִרְוֹת אֶפְלוּ (סד) לְכַתְחֹלָה בְּיַחֲדִיד הוֹאִיל וְקוֹרִין אוֹתָהּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר בְּעֶשְׂרָה (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אוֹרְחוֹת חַיִּים). (סד) וְכִשְׁהִתְחַד קוֹרָא אוֹתָהּ (סו) בְּזַמְנָה, צָרִיךְ לְכַרֵּךְ עֲלֶיהָ. (בֵּית יוֹסֵף):

תַּרְצֵא דִּינֵי כְּתִיבַת הַמְּגִלָּה וּתְפִירָתָהּ. וּבוּ י"א סְעִיפִים:

א. ⁽⁸⁾ אֵין פּוֹתְבִין הַמְּגִלָּה (א) אֶלָּא בְּדִיו, (ב) עַל הַגּוֹיֵל (ג) אוּ עַל הַקֶּלֶף, כְּסֵפֶר תּוֹרָה. וְאִם כְּתָבָה (ד) בְּמֵי עֶפְצִים וְקִנְקֻנְתוֹם, כְּשֶׁרָה. גְּפֻתָּבָה בְּשָׂאֵר מִינֵי צְבָעוֹנִים, פְּסוּלָה. (ה) וְצָרִיכָה ⁽⁹⁾ שְׂרֻטוּט (ו) כְּתוֹרָה עֲצָמָה. וְאֵין הָעוֹר שֶׁלָּהּ צָרִיךְ לְעַבֵּד לְשִׁמָּה, ⁽¹⁰⁾ וְיֹשֵׁב אוֹמְרִים שְׁצָרִיךְ עֲבוּד לְשִׁמָּה: **ב.** וְהִיתָה כְּתוּבָה עַל הַנֶּיֶר אוּ עַל עוֹר שְׂאִינוּ מְעַבֵּד, ⁽¹¹⁾ אוּ ⁽¹²⁾ שְׁפֻתָּבָה כּוֹתֵי אוּ אֶפִיקוֹרוּס, פְּסוּלָה. ⁽¹³⁾ וְדִינָהּ כְּסֵפֶר תּוֹרָה (ח) לְעִנְיָן הַקֶּף גּוֹיֵל, וְחֻטוּטְרוֹת חִתִּיָן, וְתַלְתֵּת הַחִיָּין וְקוּפִיָּין, וְכָל גּוֹפּוֹת

א לשון רמב"ם בפרק ב במשנה מגלה זו. ב במשנה תנן בקנקנתוים פסולה ודבר המגיד כתב שם ודע שבקנקנתוים פסולה ובמקומו כשרה כו' ועין בתוספות שם י"א. ג שם במשנה. ד מימרא דרבי תנחום ואמרי לה רב אשי שם טו. ה טור בשם רמב"ם. ו שם במשנה שם יז דמפרש שם יח. ט טור בשם רמב"ם. ט שם בשם רבנו תם.

^{20/08/2018 10:08}

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

בְּאֵר הַיִּטָּב

(א) אֵין בּוֹתְבִין כּוּ'. עֵין בְּכַרְכֵי יוֹסֵף שֶׁהֵבִיא בְּשֵׁם מִתְר"מ פְּרוֹבֻנְצִיאל בְּתְּשׁוּבָה כְּתִב יָד כְּתִב בְּמַעֲשֵׂה שֶׁהִרְפִּיטוּ מַגְלוֹת עַל קֶלֶף וְהִצְרִיכוּ גְּנִיזָה דְּפִסּוּלִים מִשּׁוּם חֵק תּוֹכוֹת וְדִלְמָא אֲתֵי לְמַטְעֵי הַכְּשִׁירִים, אֲכַל בְּנֵי לֹא אֲתֵי לְמַטְעֵי, עֵין שָׁם. וְעֵין פְּרִי חֲדָשׁ דְּאִם דְּפִסּוּקָה רַבָּה פְּסוּלָה, אֲכַל כְּתוּבָה רַבָּה כְּשֶׁר, וְדִלָּא כְּסֵפֶר הַזְּכוּרוֹנוֹת כּוּ', וְעֵין בְּסֵפֶר קָרְבָן נִתְנָאל שֶׁהִשְׁגִּי עֲלָיו דְּמַדְמֵי לְהַשְׁמִיט הַסּוֹפֵר כּוּ', דְּזֹאת דְּנִקְתָּב שְׁלֹא יִהְיֶה גֵרַע, כְּמוֹ שֶׁכְּתָב רִש"י דף ט. וְהַכְּרִי יוֹסֵף הֵלִיץ בְּעַד הַפְּרִי חֲדָשׁ דְּרִעְתּוֹ דֵּהַחוֹסְפוֹת פְּלִיגֵי עַל רִש"י בְּזֵה, עֵין שָׁם. וְלְעִנְיָן דְּפִסּוּ אִם הוּא חֵק תּוֹכוֹת, דַּעַת כְּמָה תְּשׁוּבוֹת שְׁהֵם נִדּוּן כְּכַתִּיבָה, וְעֵין לְעִיל סִימָן רַפְד וְכִיּוֹרָה

6. שְׂרֻטוּט. וְדִי בְּשֻׂרְטוּט שִׁטָּה רְאוּשׁוֹנָה, שֶׁהַסּוֹפְרִים בְּקִיָּאִים לְיִשְׂרָאֵל אַחַר קָד, לְבוּשׁ, מִגֵּן אֲבָרְהָם. וּבְתְּשׁוּבוֹת חֲכָם צְבִי סִימָן לֹו חוֹלֵק וְכַתֵּב לְהִלְכָה וְלַמַּעֲשֵׂה, מַגְלָה צָרִיכָה שְׂרֻטוּט כְּכָל הַשּׁוֹרוֹת, עֵין שָׁם. וְחֵק תּוֹכוֹת פְּסוּל בְּה, כְּנִסְתַּת הַגְּדוּלָה, מִגֵּן אֲבָרְהָם: **ג.** וְיֹשֵׁב אוֹמְרִים שְׁצָרִיךְ. וְכֵן פֶּסֶק רַמ"א סִימָן סא: **ג.** הַקֶּף. וְהוּא הִדִּין לְכָל דְּבָר, וְלָכֵן בְּעֵי שִׁיחֵי שִׁיטוּתִיָּה שְׁוִים, מִגֵּן אֲבָרְהָם, עֵין שָׁם. וְעֵין בְּתְּשׁוּבוֹת מִתְר"ם מִינְיָן וּבְכְנִסְתַּת הַגְּדוּלָה מוֹדִין כְּתִיבַת הַמְּגִלָּה:

דַּעַת הַלְּכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה. וְעֵין בְּתְּשׁוּב"ץ חֵלֶק א סִימָן ח דְּמַגְלָה כְּתִבַּת מֵאִשָּׁךְ (וְהוּא כְּעֵין מִשִּׁיטָא שְׁלוֹנו) פְּסוּלָה, וְהֵבִיאוּ בְּכְנִסְתַּת הַגְּדוּלָה, וְחָמָה עַל הַפּוֹסְקִים שֶׁהַשְׁמִיטוּ מִמִּשְׁנֵתוֹ דְּתַגִּי עַד שֶׁתָּהָא כְּתוּבָה אֲשׁוּרִית, עֵין שָׁם, וְקַצְרִיתִי כָּאֵן: (ב) שְׂרֻטוּט. עֵין בְּאֵר הַיִּטָּב. וְמָה שֶׁכְּתִב בְּשֵׁם חֲכָם צְבִי, עֵין בְּרַכִּי יוֹסֵף שְׁכְּנִסְתַּת הַגְּדוּלָה כְּתִב דֵּהֲהָרַד עַל דְּבָר ה' יַחֲזוֹר אַחַר מִשְׁרֻטְטָת כְּלָם, וּמְכַל מְקוֹם מִשְׁרֻטְטָת שִׁטָּה רְאוּשׁוֹנָה בְּרִיעֵבֶד כְּשֶׁרָה, וְאִם אֵין מִשְׁרֻטְטָת כְּלָל פְּסוּלָה אֶפְלוּ בְּרִיעֵבֶד: (ג) אוּ שְׁפֻתָּבָה כּוֹתֵי כּוּ'. וְעֵין בְּפְרִי חֲדָשׁ שְׁכַתְּב, וְכַתֵּב בְּשִׁמְלָה כְּשֶׁר בְּרִיעֵבֶד אֵף דְּבַתְּפִלִּין פְּסוּל. וּבְכַרְכֵי יוֹסֵף לְמַד מִזֵּה דְּאִם כְּתָבָה אִשָּׁה, כְּשֶׁרָה, וּבְשִׁיּוּרֵי בְּרַכָּה שֵׁם הֵבִיא רְאִיָּה מְדִמִּיתִי סִמְיָא רְאִיָּה לְעִנְיָן עֲבוּד לְשִׁמָּה מִמַּגְלָה הַכְּתוּבָה בֵּין הַכְּתוּבִים דְּיָצָא, וְאִם כֵּן הוּא הִדִּין לְעִנְיָן כְּתִיבַת אִשָּׁה דְּכְשֶׁרָה לְכַתְּיבַת נְבִיאִים וְכְתוּבִים כְּמוֹ שֶׁכְּתִב הַחוֹסְפוֹת גִּבְטִין דף מר, וְעֵין בְּחֵכֶם צְבִי סִימָן צא מָה שֶׁכְּתִב לְתַרְיָן קִשְׁתֵּי הַרְאִי"מ לְעִנְיָן שְׂרֻטוּט, דְּשְׂרֻטוּט שְׂאֵנִי דְּהָא חֲזִי לָהּ דִּלָּא מִשְׁרֻטְט כּוּ' וְלְעִנְיָן כְּתִיבַת אִשָּׁה לֹא שֶׁיָּךְ זֵה, וּבְמַחְזִיק בְּרַכָּה הֵבִיא דְּבַסְפֵּר מַעֲשֵׂה רוֹקַח הַלְּכוֹת מַגְלָה פּוֹסֵל מַגְלָה שְׁכַתְּבָה אִשָּׁה אוּ קָטָן, וּמַחְזִיק בְּרַכָּה דְּהָא רְאִיּוּתִי, וְגַם כְּתִב דְּבַסְפֵּר מִשָּׁה יְהוּדָה כְּתִב לְהַכְּשִׁיר כְּתִבַת בְּשִׁמְלָל אוּ קָטָן שְׁכַתְּב, עֵין שָׁם, אֵף מָה שֶׁכְּתִב לְדוּחֹת רְאִיתִי הַסּוֹפֵר מַעֲשֵׂה רוֹקַח מִסְפֵּר הַתּוֹרָמָה שֶׁהֵבִיא הַבֵּית יוֹסֵף חֲדָשׁ סִימָן לב וְנִדְחַק בְּה, וְגַם מָה שֶׁכְּתִבְתִּי בֵּין אֲפִרִים גְּבִלִין הַפְּרִי חֲדָשׁ שֶׁהֵבִיאתִי מִסְפֵּר הַתּוֹרָמָה גַם כֵּן וְהוֹרָאָה יְרָאָה שְׂאֵין לְדוּחֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתִב הַמַּחְזִיק בְּרַכָּה. וְנִרְאָה דְּגַם הַפְּרִי חֲדָשׁ אֶפְשֵׁר דִּלָּא מְכַשֵּׁר אֶלָּא בְּרִיעֵבֶד שְׁכָבֶר קָרָא בְּה, אֲכַל לֹא לְקָרָא לְכַתְחֹלָה, וְנִרְאָה דְּאִם יֵשׁ לְמַצָּא אַחֲרַת כָּל לְקָרָא שְׁנִית כָּלָל בְּרַכָּה וְהוּא הִדִּין כְּתִיבַת אִשָּׁה אוּ קָטָן: (ד) הַקֶּף. וְעֵין בְּרַכִּי יוֹסֵף בְּשֵׁם כְּתִב לְעַל כְּתִב הַקֶּף בְּכַתֵּב יָד, כֵּל שִׁישׁ בְּרִיעֵבֶד לְכַתֵּב שְׁלֶשֶׁת דְּפִים אֵף אִם לֹא נִקְתָּב אֶלָּא דף אַחַד כְּשֶׁר בְּרִיעֵבֶד כְּסֵפֶר תּוֹרָה וְכָל שְׁכֵן בְּמַגְלָה, עֵין שָׁם וְכִיּוֹרָה דַּעַת סִימָן ערב, וְעֵין בְּסִנְהֵדְרִין דף כ כִּי מִטּוֹ מַגְלַת אֶסְתֵר אֲמַרִי הָא לֹא בְּעֵי מִטְּפַחַת, עֵין שָׁם, וּבְמִוֹר וְקִצְעִיָּה כְּתִב, בְּעֵי מִטְּפַחַת, פְּשׁוּט בְּחֵלֶק ד דף כ, עֵין שָׁם, וּבְכַתְּבָתִּי הוּא בְּשֵׁם לְהַפְּרֵךְ, רַק בְּשִׂאלַת יַעֲבֹ"ל כְּתִב דְּקָשָׁא לָהּ דַּמְחִיבִי תִּתִּי

בְּאֵר הַלְּכָה

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

לְמַצְוָה וּכְפִסֵּק הַשְּׁלַחַן עֲרוּךְ וְכִמּוֹ שְׁכַתְּב הַגְּרָא, מִמִּילָא אֵין כָּאֵן קָשִׁיא כְּלָל וְאֵין אֲנוּ צָרִיכִין לְעַקֵּר סְבָרְתוֹ, וּלְפִי זֵה גַם מִשּׁוּם פְּרוֹסוּמֵי נְסָא מְחִיב לִילְךָ לְשָׁם. אַחַר כֵּן מְצָאֵי בְּבִאוֹר הַגְּרָא שְׂרָמֵז לְדַבְּרֵינוּ אֵלֶּה הָאֲחֻרוּנִים בְּמִלּוּתוֹי הַקְּצָרוֹת, וְגַם הוּא סְבִירָא לָהּ סְבָרַת הַר"ן לְדַחַק:

מִשּׁוּם פְּרוֹסוּמֵי נְסָא סְגִי אֵף בְּנֵשִׁים. וְעֵין בְּפְרִי מְגִדִּים, דְּמַדְלָא הַזְּכוֹר הֶרֶב קִטְנִים מִשְׁמַע דְּסְבִירָא לָהּ דְּקִטְנִים בּוֹדְאֵי אֵין מְצֻטְרָפִין לְעֶשְׂרָה, דְּלָאוּ בְּנֵי חַיִּיבָא נִינְהוּ וְחִיּוּבָן הוּא רַק מִשְׁעַם חֲנוּךְ: (סד) לְכַתְחֹלָה בְּיַחֲדִיד. דְּהֵינֵס כְּבֹר גַּתְּפָרְסֵם, וְלִכְּפָא רַק מִשּׁוּם בְּרַב עָם, ⁽¹⁴⁾ לֹא מִטְּרַחֲוִין

לָהּ לְמַכְנֵף עֶשְׂרָה. וְהָא דְּקִנְיָמָא לָן דְּאֵף אִם יֵשׁ לֹו מִנְיָן בְּבִיתוֹ אֶפְלוּ חֲכִי מְבַטְלִין תְּלַמוּד תּוֹרָה וְעוֹבְדָה לִילְךָ וְלִקְרוֹת בְּצַבּוּר מִשּׁוּם בְּרַב עָם, הָתָם הִלָּא הַצְּבּוּר מְזַמֵּן לְפָנָיו, מָה שְׂאֵין כֵּן חֲכָא לְעֶשְׂוֹת צַבּוּר אֵינוּ מְחִיב. וְעֵין בֵּיַד אֲפִרִים שְׁכַתְּב, דְּדִין זֵה שֶׁהֵבִיא הַרְמ"א בְּשֵׁם אֲרַחוֹת חַיִּים אֵינוּ מְסַכֵּם לְשִׂאֲרֵי פּוֹסְקִים, וְלָכֵן אֵף בְּכַהֲנֵי גּוֹנָא יְהִדֵּר אַחַר עֶשְׂרָה אָנָּשִׁים: (סד) וְכִשְׁהִתְחַד קוֹרָא אוֹתָהּ. הֵינּוּ, בְּמָקוֹם ⁽¹⁵⁾ דְּאֵי אֶפְשֵׁר לֹו לְקַבֵּץ עֶשְׂרָה, אוּ בְּגוֹנָא דְּצִיר הַרְמ"א מְקַדֵּם: (סו) בְּזַמְנָה. לְאֶפְרָקֵי אִם קוֹרָא הִתְחַד אוֹתָהּ שְׁלֹא בְּזַמְנָה, כְּגוֹן כְּרַכִּין הַמְּקַפִּין חוֹמָה דְּמִתְרַמֵּי יוֹם ט"ו שְׁלֶחֶן בְּשֶׁבֶת דְּקוֹרִין אוֹתָהּ בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, וְהוּא קוֹרָא אוֹתָהּ בְּיַחֲדִיד, לֹא יִכְרֵךְ עֲלֶיהָ כְּכָל גּוֹנֵי, וְכִנְיָל בְּסִי"ק ס"א:

תַּרְצֵא א (א) אֶלָּא בְּדִיו. עֵין לְעִיל בְּסִימָן לב סְעִיף ג בְּהַגְּ"ה וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּרָה שָׁם: (ב) עַל הַגּוֹיֵל. הוּא הָעוֹר שֶׁלֹא נִחְלַק, וְלֹא הוֹסֵר מִמֶּנּוּ רַק הַשְּׁעָר וְתַקְנּוּ שָׁם, וּמַצֵּד הַבֶּשֶׂר לֹא הוֹסֵר כְּלוּם: (ג) אוּ עַל הַקֶּלֶף. עֵין לְעִיל בְּסִימָן לב סְעִיף ז: (ד) בְּמֵי עֶפְצִים וְקִנְקֻנְתוֹם. עֵין בְּט"ז בְּשֵׁם הַפְּסָף מִשְׁנָה, דְּמָה שֶׁהַכְּשִׁירוּ בְּמֵי עֶפְצִים הֵינּוּ, עִם גִּמְא, דְּמִמֵּי עֶפְצִים בְּלַחוּד פְּסוּל (וְכֵן הַסִּפִּים הַגְּרָא

בְּבִאוּרוֹ, דְּמִשְׁנֵיָהּ יַחֲד וְנָקְרָא דִּיוֹ), וְכֵן קִנְקֻנְתוֹם דְּמַכְּשִׁרִין הֵינּוּ, בְּמֵי קִנְקֻנְתוֹם, דְּאֵלוּ קִנְקֻנְתוֹם לַחוּד בּוֹדְאֵי פְּסוּל. וְהַגְּרָא בְּבִאוּרוֹ פִּרְשׁ, דְּמָה שְׂאֵמֵר בְּמֵי עֶפְצִים וְקִנְקֻנְתוֹם הֵינּוּ, שְׁכַתְּב בְּשִׁנְיָהֶם מְעַרְבִין יַחֲד. וְעֵין לְעִיל בְּסִימָן לב סְעִיף ג בְּבִאוֹר הַלְּכָה (אוֹת ו) דְּבוּר הַמַּתְחִיל בֵּין שְׁלֹא וְכוּ': (ה) וְצָרִיכָה שְׂרֻטוּט. הֵינּוּ, ⁽¹⁶⁾ עַל כָּל שִׁטָּה וְשִׁטָּה: (ו) כְּתוֹרָה עֲצָמָה. וְעַל כֵּן חֵק תּוֹכוֹת ⁽¹⁷⁾ פְּסוּל בְּה. וְדוּקָא בְּרַבָּה, אֲכַל בְּמַעוּטָה כְּשֶׁר בְּרִיעֵבֶד, דִּלָּא גֵרַע מִהַשְׁמִיט, לְעִיל בְּסִימָן חֲרַצ סְעִיף ג, עֵין שָׁם פְּרֻטֵי הַדְּבָרִים: (ז) וְיֹשֵׁב אוֹמְרִים שְׁצָרִיךְ וְכוּ'. וְכֵן פֶּסֶק ר' מִשָּׁה מִינְיָן סִימָן ⁽¹⁸⁾ סא: **ב (ח) לְעִנְיָן הַקֶּף גּוֹיֵל.** עַל כָּל אוֹת. וְהוּא הִדִּין לְכָל דְּבָר, וְלָכֵן בְּעִנְיָן שִׁיחֵי שִׁיטוּתִיָּה ⁽¹⁹⁾ שְׁוִים, גַּם שִׁיחֵיָּה רַחֵב הָעַמּוּד שְׁלֵשׁ לְמִשְׁפַּחוּתֵיכֶם, וְכָל דִּינֵי סֵפֶר תּוֹרָה:

שְׁעָרֵי הַצִּיּוֹן

ד. ובדיעבד יש להחזיר ופרי חדש. ואם אין מגלה אחרת רק זו, אפילו לכתחלה יקרא בה, וטוב שלא לברך עליה (פרי מגדים): **ב. ה. שוים.** שלא יצאו שלש (תבות) [אוהיות] חוץ לשיטה:

סד. ולעיל מיני שהוא יד במקום דליכא צבור בבית הנכנסת לקריאה, אי נמי שהוא רוצה לקרות קדם שמתכנסין הצבור בבית הנכנסת: **סח.** לבוש: **תרצא א. א.** כל האחרונים, דלא כמגן אברהם ולבוש: **ב.** מגן אברהם: **ג.** פרי חדש:

מחזיקין אותו כגדול ואומרים (לא) לענין זה (ט) מסתמא הביא שתי שערות (מהר"ק שרש מט): **ו. 'ואם התחיל (ז) אחד מהעשרה להתפלל ע"ה (ז) לבדו ואינו יכול לענות עמהם (ג) או שהוא ישן, אפלו הכי (ד) מצטרף עמהם: ז. יכשאו אחד מתפללי לבדו, (ה) נכון שהאחרים ימתנינו מלומר 'קדיש (ו) עד שיגמרו (ז) כדי שייזכה גם הוא: ח. (ח) חרש המדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר הן פסקחין ומצטרפים, אבל מי שאינו שומע ואינו מדבר הרי (ט) הוא כשוטה וקטן: ט. 'לעולם הוא קטן עד שיביא (ט) שתי שערות (ו) אחר שיהיה (מ) בן שלש עשרה (מב) ויום אחד, ושנת העבור בת שלשה עשר חדש:**

שני תשובה

(ו) מסתמא. עין באר היטב. ומשמע דלענין חיובא דאורייתא אינו מועיל, ובאמת דעת הרבה פוסקים דתזקה דבא הוי דאורייתא. ועין לעיל סימן נג סעיף קטן מהיראה תיגא ובשורת פית אפרים חלק אבן העזר פאריכות בענין זה. ומה שכתב ועין סימן נג סעיף קטן יג, ששם כתב שפתיחת היום שנוהל יום אחד קרינו, ורוצה לומר, מתחלת כניסת הלילה של היום שנוהל בו, זה מקרי התחלת היום, וכי כתב הפ"ח להדיא סימן קמה במש"ל נודע ביהודה מהדורא תיגא סימן ו שכתב שפוט המנהג כהמנהג אברהם סימן סט סעיף קטן ד ושם הראה מקום לסימן רלו: (ד) לבדו. עין באר היטב. ובכרתי יוסף כתב גם כן להחמיר כהט"ו ויש לעוררו שיהיה על כל פנים מתנמנם. וכתב באליה רבה בשם הר"ב

באר היטב

מוחזין בידו, מסתמא ודאי דמצטרף, עין שם. ועין בלקט הקמח דף י ע"ב: ט. מסתמא. רוצה לומר, לענין תפלה שהיא מדרבנן. ועין לעיל סימן נג סעיף קטן יג מה שכתבנו שם בשם הסמ"ע והש"ד: ע. לבדו. דוקא אחד ולא שנים, ולא כהר"ב, וכן גבי ישן דוקא אחד ולא שנים או שלשה, עין מגן אברהם. ופ"ח חולק וסבירא לה דישן אפלו אחד אינו מצטרף, עין שם. וכן כתב הפרי חדש שדכ"ר הט"ו עקר, עין שם. ובהלכות קטנות חלק א סימן עד כתב הא דישן עולה למנוח היגה, כשפניו מנגלה, עין שם. והנה אהרן חולק עליו, עין שם. ועין סימן קכד סעיף ד: י. קדיש. ואם הוא ישן מעירים אותו, ואם לא רצה לעמוד אין צריך להחמיר, מגן אברהם: יא. מעברת. כתב המגן אברהם לאו דוקא אלא הוא הדין אם שנת שלש עשרה מעברת, אותו שנוהל באר ראשון נעשה בר מצוה באר השני כמו שכתב בהג"ה, עין שם. ולא עין במקור הדיון, דהנהגת המגן אברהם היא מתשובת מהר"ר

באר הלכה

ו (יח) או שהוא ישן. עין במשנה ברורה מה שכתבנו, דלכתחלה יש על כל פנים לעוררו. ואם אי אפשר גם כן בזה, צריך עיון למעשה, כי אף דבפרי מגדים כתב דאם אי אפשר, הסומך על שלחן ערוך לא הפסיד, וכן משמע מהח"י אדם, הלא הכריז יוסף וכן הדרך החיים הסכימו עם הט"ו והפרי חדש, ואפשר דבמקום שמתפללין קדיש וקדישה בקול רם והשאר בלחש יש להקל במקום הדחק בלשון, דלית בזה חשש ברכה לבטלה, וכן משמע מפרי מגדים דזה קיל יותר:

משנה ברורה

הוא דעת רב הפוסקים באבן העזר פסימן קנה סעיף יב, ולא הביא שתי שערות, דאז מהני הסימנים לשויה לפרס למפרע, כ"י בין שנוהלו לו הסימנים בשנת עשרים או קדם לזה, אבל קדם שהגיע לשנת עשרים, אף על פי שיש לו כל הסימני סריסות אמרינן עדין הוא קטן. ועין בפרי מגדים שמשצדד לומר, דלענין תפלה שהוא מדרבנן אפשר דיש להקל לצרפו אפלו קדם עשרים, אם נראה בו סימני סריס: (לא) לענין זה, רוצה לומר, לענין תפלה שהיא מדרבנן. ואפלו לדעת הפוסקים דתפלה היא דאורייתא, על כל פנים צרוף עשרה לאו דאורייתא הוא, על כן סמכין על זה ואמרינן כיון שפא לכלל שנותיו מסתמא הביא שתי שערות, דרב אנשים מפיו שהגיעו לכלל שנים מסתמא מביאין שתי שערות אבל לענין שאר חיובא דאורייתא אינו מועיל [ועין בפרי מגדים שפאר"ה בזה ומסיק דמשום דהוא מעוט המצוי על כן החמירו מדרבנן לענין דאורייתא כמו לענין בדיקת הראיה]: ו (ז) אחד מהעשרה. הוא הדין כ"י יותר מאחד, ובלבד שישארו רבם שאין מתפללים שמונה עשרה ויכולין לענות עמהם. כ"י ויש מחמירין ביותר מאחד. וב"ש, בודאי ל אין לצרף אפלו במקום הדחק ביותר מאחד כי בלאו הכי יש הרבה פוסקים המחמירים בישן וכדלקמיה: (ז) או שהוא ישן. עין בפרי מגדים שכתב, דהוא הדין לענין זמון עשרה גם כן ישן מצטרף לדעת השלחן ערוך כמו לענין תפלה, ולענין קריאת התורה ונשיאת פנים צריך עיון, אף לענין קריאת

ח (ט) חרש המדבר ואינו שומע. עין בפרי מגדים שמתספק בחרש המדבר ואינו שומע המכוון לצאת בברכת חברו, והוא יודע אז הברכה שהוא מקבץ להוציאו, אם יצא בזה אפלו אם ענה אמן. ועין שם עוד דמשמע מדכריז דמי שהוא מדבר ואינו שומע אין ראוי להיות שליח עבור, לדעת הט"ו בסימן תרפ"ט סעיף א, הנה משמע מזה דלפי מה שפסקו האחרונים והפ"ח ומגן אברהם והג"ר א שא"י אחרונים דלא כט"ו, אין ראוי להורירו משליח עבור בשביל זה. אמנם בחדושי ר' עקיבא איגר בסימן נג משמע דלכלי עלמא אין נכון שיהיה שליח עבור בזה, דהלא לכתחלה לכלי עלמא צריך להשמיע לאזנו:

הוא הדין כשומע דאף שוטה אם הוא מכוון ומצטרף לזמון, ואם כן, הוא הדין לתפלה על כל פנים בשעת הדחק ולדפי דעת הרמ"א לעיל בסעיף ד בהג"ה משמע דתפלה קלא הצרוף מומין, דכתפלה במקום הדחק משמע מנה דיש לסמוך על המקליו, כמו שכתב בהדיא בכרתי משה, ואלו בסימן קצט לענין זמון מחמיר ואין מחלק שם ככל בזה, והטעם, כדי שלא ישארו ישראל בלי ברכי וקדישה. ועין שם במגן אברהם סעיף קטן ח בשם הלחם חמודות דמפרש דשם אירי באינו שוטה גמור, ולא נהירא, כי סבר לתקן הקשיא מסימן זה ולא

המגלה בודאי אין הישן מצטרף לעשרה לכלי עלמא, דבמגלה בעי עשרה לפרסומי נסא וב"שן ליכא פרסום: (ד) מצטרף עמהם. דבכל עשרה שהם גדולים שכינה שריא ביניהם, דונקדשתי בתוף בני ישראל קרינן בהו, ולא דמי לקטן דלאו בר קדישה הוא. ועין ב"שן שחולק לענין ישן וסבירא לה דאין מצטרף, והסכים עמו הפרי חדש דישן חשיב כשוטה, עין שם, על כן "לכתחלה בודאי צריך להקיצו ועל כל פנים "לעוררו שיהיה מתנמנם, ועין בבאר הלכה (אות ה): ז (ז) נכון וכו'. ואפלו "אם יש מנוח בלעדו: (ז) עד שיגמרו. והוא הדין בישן "צריך להקיצו, ואם לא רצה לעמוד אין צריך להחמיר, לדעת השלחן ערוך, ומצטרף, אבל יש חולקין בזה וכמו שכתבתי בסעיף קטן לד: (ז) כדי שייזכה, ודוקא "אם ישאר שהוא ביום להתפלל: ח (ח) חרש המדבר. ודעת הט"ו לקמן בסימן קכד סק"ב שאין מצרפין למנוח מי שאינו שומע אף על גב שהוא מדבר, שלא ידע לענות אמן על הברכות שמתקבץ השליח עבור, וסוברין שאין זה מעכב לענין צרוף, ואם הוא מכוון הברכות וכשרואה שזמון עונה עמהם, דמ"א דהנפת הסודרין בבית הכנסת של אלכסנדריא, שמכין בשעה שמסיים השליח עבור סוף הברכה ועונה אמן, "מצטרף לכלי עלמא: ט (ט) שתי שערות. ומקומן ושעור גדלותן מבאר באבן העזר בסימן קנה סעיף יז יח: (ט) אחר שיהיה. שכן "קבלו חז"ל הלכה למשה מסיני שלא יקרא הנזכר איש עד שישלמו לו שלש עשרה שנה ויביא גם כן שתי שערות, והוא מקבל כל השעורין שקבלו חז"ל הלכה למשה מסיני. ואמנם קומא לן כיון שהגיעו לכלל שנים חזקה שהביאו שתי שערות, ולכן אפלו אם אנו רואין שאין להם שתי שערות חישנין שמא היה להם אלא שנשירו, שכן דרך שערות הללו לנשר, פעמים מחמת כחישות ופעמים מחמת שמנונית, ומפל מקום לא סמכין על חזקה זו לגמרי, אלא דדינינן לה כפסק, ולכן אזלינן תמיד לחמרא בכל דבר שהוא מדאורייתא ובדרבנן לקלא. ועין לקמן בסימן קצט במגן אברהם סעיף קטן ז, וצריך עיון קצת. ועין לעיל בסעיף קטן לא מה שכתבנו שם בשם הפרי מגדים: (מ) בן שלש עשרה שנה. ואביו מהימן על זה ולא איש אחר, כן איתא בקדושין סד ע"א בתוספות דבור המתחיל נאמן. ואם מת אביו ואינו יודע אימתי נעשה בן שלש עשרה שנה, לכאורה דינא הוא דמכין שהביא שתי שערות ח"ב ליתר במצות התורה כדן שאר גדול, דספקא דאורייתא הוא, ועין: (מב) ויום אחד. לאו דוקא יום, אלא כיון שזכנס תחלת היום משנת ארבע עשרה, ואפלו שעה אחת ואפלו רגע אחת, סגי ואפלו

שער הציון

כז. פרי מגדים והובא בפתחי תשובה חשן משפט סימן לה: ו כח. אליה רבה ודרך החיים: כט. חיי אדם ובאר היטב: ל. מגן אברהם דלא כ"א: לא. פרי מגדים וחיי אדם: לב. פרי

וקצת קשה לי אמאי נקיט לתשעה באב דאינו נוהג אלא בזמן שאין בית המקדש קיים לבין זמן עצי כהנים חגיגה והקהל שאינם אלא בזמן הבית, דהא זמן עצים נמי מקרבן מיירי כדפירש רש"י^[פט].

והא דיהב טעמא לתשעה באב משום אקדומי פורענות לא מקדמינן, קשה לי למה לי האי טעמא, תיפוק ליה כיון דבזמנו אי אפשר, לאחר ליום העשירי עדיף טפי מלאקדומי, דהא בסוף פרק ד' דתענית (כט.) אמר ר' יוחנן אלמלא הייתי באותו דור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל נשרף בו, ורבנן אחתלתא דפורענות עדיפא, והא בחל תשעה באב להיות בשבת דאי אפשר להתענות באתחלתא דפורענות הא ודאי אפילו לרבנן על כל פנים ראוי לן לקובעו להתענות בעשירי שרובו של היכל נשרף בו מלאקדומי. ושמא יש לומר משום דאמרינן התם בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני, ותשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, והא עדיפא אליבא דרבנן מהאי טעמא דבעשירי רובו של היכל נשרף בו, הילכך אי לאו האי טעמא דאקדומי פורענות לא מקדמינן היה ראוי להקדים ביום שמיני או שביעי מלאחר:

חגיגה והקהל משום דאכתי לא מטא זמן חיוביהו. פירש רש"י במתניתין (ד"ה וחגיגה) חגיגה אם חל יום טוב בשבת דוחין שלמי חגיגה למחר, דמערב יום טוב אין זמן חגיגה, והכי נמי אמרינן בסמוך בשלמא חגיגה

והוא הדין לענין תנאי שבין אדם לחבירו כגון לענין גיטין ודאי אחר לשון בני אדם אזלינן^[פז].

אבל הפירוש הברור נראה לי הכי, שאין מונין ימים לשנים לומר שלא נוסף על כל שנה ושנה י"א יום שימות החמה יתירין על ימות הלכנה ונעשה כל שנים י"ב חדשי לבנה ועוד י"א יום ויהיה בין פסח לפסח כמנין זה וכן בשאר כל המועדות^[פח], והכי פירושו נמי מנין שאין מונין שעות לחדשים ויהיה בין ראש חודש לראש חודש כ"ט יום י"ב שעות תשצ"ג חלקים, שכן חודש של לבנה כדאמר רבן גמליאל בפרק ב' דראש השנה (כת.)^[פג], וכחאי פירוש משמע להדיא בפרק קמא דנזיר (ו): דיליף ר' יונתן התם דסתם נזירות שלשים יום דכתיב עד מלאת הימים, אי אלו הן ימים שצריכין למלאות הוי אומר שלשים יום, כלומר חודש שפעמים כ"ט יום ופעמים שלשים יום, ופריך ואימא שבת ומשני שבת מי איכא חסירותא, תו פריך ואימא שנה ומשני מי מנינן ימים לשנה והא רבנן דקסרי אמרי מנין שאין מונין ימים לשנים שנאמר לחדשי השנה וכו', אלמא בסדר שנת עולם איירי הא:

תשעה באב אקדומי פורעניות לא מקדמינן. משמע דמיירי בתשעה באב בזמן הזה לחוד שהוא יום צום, דאילו בזמן הבית הוא לששון ולשמחה כדאמרינן בפרק קמא דראש השנה (יח:), והכי נמי משמע ממתניתין דקחשיב תשעה באב בין הני (דמקדימין ול"מ) [דמאחרין ולא מקדימין], ואי בזמן הבית מאי מאחרין שייך למימר ביה.

[פז] בשקל הקודש הלכות קידוש החודש פ"א ה"ב (בביאור ההלכה) כתב שגם הריטב"א והמאירי בנויר פירשו כפירוש רש"י, ויישב שם קושיות רבינו עליהם, הובאו דבריו במלואת אבן.

[פח] נ"ב, הראני מורי המובהק הרב הגאון החריף והבקי כמוה"ר ליב פישלס נ"י דלא מפיו אנו חיינן, כי נעלם מן הגאון המחבר ז"ל שכבר קדמו בזה הרמב"ם בפ"א מהלכות קדוש החודש ה"ב יעושה"ה. (חכמת בצלאל). א"ה, ומה שביאר רבינו בהמשך דברי הגמרא כאן הוא שאי אפשר לעשות חודש של כ"ט יום וי"ב שעות, ולכן מוכרחים לעשותו ל' יום או כ"ט יום. (עיין שקל הקדש פ"א מקידוש החודש ציון ההלכה אות יא).

[פח] באהל דוד ציין שכן פירש הסמ"ג (עשין מז).

[פט] עיין מלואת אבן.

בסמוך מפורים שחל להיות בשבת, אלא על כרחך דרב בכל ענין קאמר אלא דרש"י עיקר מילתא נקיט דנראה בשביל כך מצרכינן עשרה משום דלדידהו ליכא פרסומי ניסא כ"כ, וכיון דמתחלת התקנה כך היה אף שנתבטל אח"כ לענין בני כפרים אפ"ה לענין פורים שחל להיות בשבת אכתי במילתא קמייתא קאי וק"ל:

בתוספות בר"ה הוה עובדא כו' מ"מ הלכתא כוונתיה דרב דהא רבי יוחנן כו' עד סוף הדיבור. לכאורה כל זה לא שייך לפי שיטת רש"י שפירש דרב אסי גופא לא קאמר בעשרה אלא לכתחלה אבל בדיעבד יצא, ולפי"ז אפשר דרבי יוחנן לא פליג עליה דהתם לענין דיעבד איירי ועיין בלשון הרא"ש [ס"ו ר] והב"י (בסי' תר"ץ) האריך בזה:

בגמרא הא קמ"ל דערב שבת זמנם היא. ונראה דהא דלא קאמר סתמא פורים שחל להיות בשבת קורין בערב שבת כדאיתא לעיל, היינו דאגב אורחא אתא לאשמעינן דאע"ג דאמרינן לעיל דשמחה אינה נוהגת אלא בזמנה היינו דוקא לבני כפרים, משא"כ בפורים שחל להיות בשבת שהעצירות קורין בערב שבת הוה זמנם לכל דבר אפילו לשמחה דטפי עדיף לעשותה בערב שבת מבשבת כדפרישית בסמוך בשם הירושלמי:

שם במשנה איזהו עיר גדולה כו' אבל זמן עצי כהנים ותשעה באב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין. ולכאורה יש לתמוה דמאי מאחרין ולא מקדימין שייך בחגיגה דהא מקרא מלא הוא [ויקרא כג, מא] וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים אלא דמאותו ילפינן דעיקר זמן חגיגה אינו אלא יום אחד והשאר לתשלומין, וא"כ אמאי קרי ליה הכא מאחרין ולא דמי כלל לאין הנך דמייתי הכא דבמה שמאחרין היינו שלא בזמן הקבוע, ואין לומר דאחג השבועות לחוד קאי דיום תשלומין הוא אחר הרגל דלפי"ז לא מתוקמי שפיר אוקימתא דרב אשי בסמוך דקאמר חגיגה וכל זמן חגיגה מאחרין אפילו עצרת א"כ משמע דחגיגה דרישא לאו בעצרת מיירי, ותו קשה מאי שנא חגיגה דנקיט טפי מעולת ראייה דהא בעיקר הזמן והתשלומין דין אחד לשניהם. לכך נראה לענ"ד דעיקר רבותא דמתניתין דחגיגה היינו דלא מקדימין לשחוט מערב יו"ט ומש"ה לא נקיט עולת ראייה דמלתא דפשיטא הוא דמהיכא תיתי יעשה בערב יו"ט כיון שעיקר החיוב אינה אלא על הראיה שהוא ברגל, משא"כ בשלמי חגיגה שעיקרן לאכילה קאי וא"כ סד"א דכיון שעיקר מצותה היינו בראשון, לא מבעיא למ"ד דכולן תשלומין בראשון הוא אלא אפילו למ"ד תשלומין זה לזה נינהו אפ"ה מודה שעיקר החיוב הוא בראשון, וא"כ כשחל הראשון בשבת אם ישהה עד למחר לא מקיים כלל מצות שלמי חגיגה בראשון, ומש"ה סד"א שיכול לשחוט מערב יו"ט כדי שיהיה לו שלמי חגיגה למחר קמ"ל דלא. וכמו שכתבתי נראה להדיא מלשון רש"י בגמרא בד"ה כל זמן חגיגה כו' רשאי להשהותן עכ"ל

(א) מנחת חינוך מצוה פח אות ג:

עד סוף הדיבור. בסוף פרק לולב הגזול [סוכה מ"ג ע"א] ובר"ה בר"פ יו"ט [ביצה כ"ט ע"ב] כתבו התוס' זה התירוחן השני בשם רש"י והקשו על זה דלענין ד' אמות ברה"ר נמי שייך למימר הכי ע"ש שהניחו זה הפירוש בקושיא, מיהו בביצה (דף י"ח ע"א) גבי טבילת כלים כתבתי בחידושי ליישב שיטת רש"י דלענין מרה"י לרה"ר ליכא למיחש לחיוב חטאת דהא לאו ברשיעי עסקינן שיוציאו במזיד מרה"י לרה"ר, אלא על כרחך דעיקר החששא שישכח שהוא שבת או שיסבור שהמלאכה מותרת בשבת, וא"כ לפי"ז אכתי מה הועילו בתקנתן שאסרו טבילת כלים בשבת כיון דסוף סוף יטבלו הכלים בשבת או בשגגת שבת או בשגגת מלאכות, משא"כ בגזירה דד' אמות ברה"ר שפיר איכא למיחש דבשעת הוצאה מרה"י יודע שהוא שבת ואין בדעתו להוציא לרה"ר אלא לרה"י אחר בענין שאין צריך לילך דרך רה"י אלא כשיבקש ולא ימצא מבוקשו ילך דרך מתעסק לרה"י אחר דרך רה"ר ובכה"ג ודאי הוה עקירה והנחה באיסור, ע"ש בחידושינו באריכות:

אלא דלפי"ז בשמעתין דהכא דמייתי מלתא דרבה לענין לולב ומגילה ושופר לא שייך לפרש כן דאפילו מרה"י לרה"ר נמי איכא למיחש שיוציאו ע"י שגגת שבת או שגגת מלאכה, משא"כ השתא שתקנו שלא לקרות המגילה בשבת תו ליכא למיחש כלל דכיון שהכל חייבים בשופר ולולב ומגילה א"כ הוא דבר מפורסם לכל אדם ותו ליכא למיטעי למיחש למידי. והנראה בזה דסוף סוף כיון דהוצרך רבה לפרש גזירה דד' אמות ברה"ר טפי מגזירה דרה"י לרה"ר והיינו לענין הזאות בפסחים (דף ס"ט ע"א) ולענין טבילת כלים בביצה ומש"ה נקט האי לישנא בכל דוכתא, כן נראה לי ודו"ק:

בר"ה ורב יוסף כו' ע"כ צ"ל דר"י לא פליג כו' ומ"מ קאמר הכא עכ"ל. ולולי דבריהם היה נראה לי לפרש בענין אחר דדוקא בשופר ולולב חייש רב יוסף לשמא יעביירונו משום דאפילו יודע שהוא שבת ושהמלאכה אסורה אפ"ה אתי למיטעי ולומר דמצות שופר ולולב דוחין שבת דהא לקושטא דמלתא לרבי אליעזר דמילה [שבת ק"ל ע"א] שופר ולולב וכל מכשיריהן דוחין שבת, משא"כ הכא במגילה הכל יודעין שאינה אלא מדרבנן הכל יודעין שאינה דוחה שבת ותו ליכא למיחש למידי מש"ה איצטריך לטעמא אחרנא. ובמה שכתבתי נתיישב ג"כ הא דאיצטריך רב יוסף לטעמא אחרנא בטבילת כלים והיינו נמי מהאי טעמא גופא שהכל יודעין שאין טבילת כלים דוחה שבת במלאכה גמורה, ולפירוש התוס' הך דטבילת כלים צריך עיון, ויש ליישב עפ"י מה שכתבתי שם בחידושי דהא דסחיטה גופא אסורה ביו"ט אתי לאשמעינן ודו"ק:

דף ה ע"א

בגמרא אמר רב מגילה בזמנה כו' שלא בזמנה בעשרה. ופרש"י שלא בזמנה כגון כפרים כו' עכ"ל. ועל כרחך דלאו דוקא כפרים קאמר דהא אמרינן בסמוך דהוה עובדא וחש ליה רב להא דרב אסי ואי ס"ד דאכפרים דוקא קאמר מאי מקשה

סימן סה

קריאת המגילה בשבת

הטעם משום גזירה שמא יעבירונו ס"ל כרב דמגילה בזמנה קורין אותה ביחיד, ורבה ורב יוסף פליגי בפלוגתא דרב ורב אסי, ובוה מיישב כת"ר גם את דברי הרמב"ם בפרק א' הל' י"ג מהלכות מגילה שכתב הטעם דאין קורין המגילה בשבת משום גזירה דרבה שמא יעבירונו כו', ולא הזכיר גם הטעם של רב יוסף, משום דהרמב"ם לטעמי' שפסק שם הלכה ז' כרב דמגילה בזמנה קורין אותה אפילו ביחיד, זהו תוכן דבריו, והנני קורא על מעכ"ת נ"י שפתים יושק משיב דברים נכוחים.

אך מש"כ מעכ"ת נ"י דכמדומה לו שכביאור הגר"א ז"ל כתב ג"כ לחלק באופן זה. הנה בביאור הגר"א ז"ל על השו"ע לא עיינתי, ועיקר דברי הגר"א ז"ל נמצא בספר המנהגים שלו הנקרא מעשה רב. ששאלו אותו לפי דעתו שצריך לברך אקב"ו על קריאת המגילות דשה"ש ורות וקהלת, האיך קורין אותם בשבת, והלא שייך גם בהם גזירה דרבה כמו במגילת אסתר, והשיב דלא דמי כלל מגילות אלו למגילת אסתר, דמגילת אסתר שאני דהא חובה על כל יחיד ויחיד כמו שופר ולולב, והלכך שייך שפיר בה גזירה דרבה משום דהכל חייבין ואין הכל בקיאין, ויש לחוש שמא ילך אצל הבקי ללמוד. אבל מגילות אלו אין חובה על כל יחיד ויחיד לקרותה רק אם יש עשרה בבהכ"נ אז מוטל על הציבור לקרותם וברבים לא שייך גזירה, דרבים מדכרי אהדדי, והיינו נמי טעמא דקריאת ס"ת בשבת דתקנת עזרא לקרות בס"ת בשבת לא הי' רק ביש עשרה בביהכ"נ, כו'.

ועל פי דבריו ז"ל יתיישב מה שהקשה הבעל המאור ז"ל, דלרב אסי תקשה ממתניתין אין פורסין על שמע פחות מעשרה, ואמאי לא חשיב נמי דאין קורין את המגילה בפחות מעשרה, ולכן הוכיח מזה דרב אסי גופא אינו מצריך עשרה רק למצוה בעלמא אבל אינו מעכב בדיעבד, ואכן לפי דברי הגר"א ז"ל הנ"ל לק"מ על רב אסי דהתנא לא חשיב שם אלא הדברים דאינו מוטל על כל יחיד ויחיד רק אם יש עשרה אז מוטל עליהם המצוה. כמו פריסת שמע וקריאת התורה ונשיאת כפים, אבל מגילה אף שאינה נקראת רק בעשרה, מ"מ מוטל חיוב על כל יחיד ויחיד לילך למקום שיש שם עשרה לשמוע הקריאה.

בע"ה יום ב' ער"ח ניסן לפרט החדש הזה לכם ראש חדשים לפ"ק.

החיים והשלום וכל טוב סלה יחולו על ראש כבוד עליון ויראיו וידיד נפשי עוז האהוב והחביב לנו, ה"ה/הרב הגדול כו' המחודד ומפולפל כו' ידיו רב לו להקשות ולפרק ולתרץ תמיהות עצומות שעמדו עליהם המפרשים ז"ל בטוב טעם ודעת, אשרי שלו ככה ומד' ישא ברכה כו' שכ"ת מו"ה מרדכי הלוי עפשטיין נ"י, יצו ד' אתו את הברכה באסמיו ובכל משלח ידיו, ויהי' לו ולכל הנלוים אליו והמסתופפים בצלו חיים ושלום עד העולם אכיה"ר.

ואחדש"ת הרמה באתי להודיעו כי החד"ת אשר שלח לי ביום הפורים העבר למנה בענינא דמגילה עלו לפני לרצון ושבעתי מהם רב עונג ושמחה, כי הם באמת פקודי ה' ישרים המשמחים לב, וכל כי הני מילי מעליותא יתאמרון משמי', וה' יזכהו להוציא לאור הדפוס את חדושינו הנחמדים אשר ישנו תח"י בכתובים, ושמעתתי' תהא מתבדרן בעלמא ויפוצו מעינות תורתו חוצה.

ועתה באתי להשיבו על דברי מכתבו ולהשתעשע ולפלפל בדבריו. וראשון לציון ראיתי שמעכ"ת נ"י בא ליישב קושית התוס' במגילה ד' ד' ע"ב, דלמה הוצרך רב יוסף לתת טעם חדש על מה דאסור לקרות המגילה בשבת ולא סגי לי' בטעמא דרבה דאסור משום שמא יעבירונו ד' אמות ברה"ר, דהא בשופר ולולב ליכא טעמא אחרינא, וע"כ דגבי שופר ולולב ליכא טעמא אחרינא, וע"כ דגבי שופר ולולב גם רב יוסף ס"ל דאסור משום גזירה דשמא יעבירונו, וא"כ למה הוצרך לומר במגילה טעמא אחרינא, ות"י התוס' שם דחוק מאד, ועי' בטו"א ובפנ"י שדחקו בזה.

ואמנם מעכ"ת נ"י עלה בדעתו לתרץ קושי' הנ"ל ע"פ דברי התוס' יו"ט בפ"ק דמגילה, שהקשה דהאיך קורין בס"ת בשבת, דהא גם בקריאת ס"ת איכא למיגזר שמא יעבירונו כמו במגילה, ות"י בתוס' חדשים דשאני קריאת ס"ת דאינו אלא בצבור ורבים מדכרי אהדדי כדאיתא בפ"ב משנה ד', [וטפי הו"ל להביא מפרק כ"ב דשבת משנה ה' ע"ש] ועפ"ז מצא כת"ר נ"י מקום ליישב קושית התוס', ד"ל דרב יוסף ס"ל כרב אסי במגילה ד' ה', דאפי' מגילה בזמנה אינה אלא בעשרה וליכא טעמא דרבה דהא רבים מדכרי אהדדי, והלכך הוצרך לתת טעם אחר, ורבה דאמר

והנה פשוט דלפי דברי הגר"א ז"ל לא יתכן כלל תירוצו של מעכ"ת נ"י על רב יוסף דאינה נקראת רק בעשרה דוקא, דמ"מ כיון שחובה על כל יחיד ויחיד לקרותה שפיר איכא גזירה דהכל חייבין ואין הכל בקיאיין ושפיר יש לחוש שילך אצל בקי ללמוד כדי שיוכל לקבץ אח"כ עשרה ולקרות המגילה בעשרה, ומה תועלת יש במה שקוראין אותה בעשרה, מ"מ החשש שמא יעבירונו ד' אמות בר"ה הוא קודם הקריאה ואז ליכא רבים דיוזכירו לו שהוא שבת כו', והנה ממוצא דברינו נלמד, דמדברי הגר"א ז"ל הנ"ל לא די שאינו ראייה לד' מעכ"ת נ"י ואדרבה יש סתירה על דבריו.

ואמנם יש לי להביא ראיה לד' מעכ"ת נ"י וסתירה גדולה לדברי הגר"א ז"ל והוא, מדתקנו חז"ל לקרות פ' זכור בשבת, והלא פרשת זכור יש ג"כ חיוב על כל יחיד ויחיד כמו קריאת המגילה, ותדע דהרי כתב

הערת המחבר שערי תודה

ע"ד מה שנשאר הגר"ש הכהן זצ"ל כתשובתו אלי בקושיא על הגר"א זצ"ל. לולא דמסתפינא הייתי אומר לפענ"ד ליישב קושיתו ולומר, דהגר"א במעשה רב שלו אזיל לטעמי' במש"כ בשו"ע או"ח סי' תרצ"ט ס"ק מ"ד בסוף דבריו הק' שמה זול"ה. והרי"ף ושאר פוסקים חולקין ע"ז כו', אבל הרשב"א הכריח כדברי הרי"ף ממש"כ בירושלמי כל שאמרו ידחה ליום הכניסה ובלבד ב'י, מ' לעיכובא. וכ"מ דהלכה כרב וע"י מ"מ עכ"ה. ועיינתי במ"מ מש"כ על דברי הרמב"ם בפ"א מהל' מגילה הלכ' ז' שפסק הדין שם כרב דבזמנו קורין ביחיד, וכתב ע"ז המ"מ שם זול"ה, ובהלכות אע"ג דחש לה רב להא דרב אסי קי"ל כרב, וכן העלה הרשב"א מתוך הירושלמי כו', ולהלן שם במ"מ עוד זול"ה, וכבר כתבתי שהרשב"א ז"ל הכריע כדברי ההלכות ע"כ, ועי' בהשגת הראב"ד שם ובל"מ שם, נמצא דהגר"א ז"ל כסי' תרצ"ט ס"ק מ"ד הנ"ל שהראה בסוף דבריו לדברי המ"מ משמע דהוא ז"ל אזיל ג"כ בשיטה זו היא שיטת הרי"ף והרמב"ם הנ"ל, [והגר"ש הכהן ז"ל כתשובתו היקרה אלי פה למעלה, במש"כ ליישב עפ"י דברי הגר"א ז"ל במע"ר הנ"ל קושית הבעהמ"א על הרי"ף. משמע מדבריו ג"כ דס"ל דהגר"א ז"ל אזיל בשיטת הרי"ף] ועפ"י נראה לענ"ד ליישב דברי הגר"א ז"ל במע"ר הנ"ל מקושית הגר"ש ז"ל, מהא דקוראין פ' זכור בשבת אף שיש שם ג"כ חיוב על כל יחיד כבקריאת המגילה, אכן לפי הנ"ל אפשר לענ"ד לחלק משום דגבי פ' זכור אף שהחיוב הוא על כל יחיד מ"מ אין קוראין אותה מדאורייתא אלא בעשרה דוקא, כמבואר בראש בפ"ג דברכות סי' כ', הובא דבריו גם בכיאר הגר"א סי' תרפ"ה ס"ק כ"ב. [ויעוין במעשה רב אות קל"ג ובהגהת פעולת שכיר שם] משו"ה קוראין פ' זכור בשבת ולא חששו לגזירה דרבה שמא יעבירונו משום דרבים מדכרי אהדרי, אבל במגילה החיוב על כל אחד ואחד וגם קוראין אותה בזמנה ביחיד לפי שיטת הרי"ף והרמב"ם והרשב"א הנ"ל, והגר"א ז"ל אזל ג"כ בשיטתם, וכמבואר, משו"ה יש בה גזירה דרבה ומשו"ה אין קורין מגילה בשבת. נמצא לפי"ז דשלשה חלוקין בדבר גבי קריאת שארי המגילות [במעשה רב אות קע"ה הנ"ל] שם לא הוקבע כלל החיוב על היחיד ורק על הרבים הוקבע החיוב [שאם אין מנין עשרה אין חיוב על היחיד] משו"ה אין בהם גזירה דרבה, משום דרבים מדכרי אהדרי, גבי מגילת אסתר החיוב הוקבע על היחיד וגם קוראין אותה בזמנה ביחיד לפי השיטות הנ"ל, משו"ה יש בזה הגזירה דרבה ואין קורין בשבת. אכן גבי פ' זכור אף שהחיוב הוקבע על היחיד אבל אין קורין אותה אלא בעשרה, משו"ה קוראין פ' זכור בשבת ואין בזה הגזירה דרבה. ויש לעיין בט"ז סי' תרפ"ה ס"ק כ"ב מש"כ שם זול"ה, כתוב בת"ה סי' ק"ח, צריכים ליהזר בקריאה בצבור טפי ממקרא מגילה, אע"ג דמקרא מגילה עדיפא וכל מצוה נדחה מפניה מ"מ לדעת רוב הפוסקים נקראת אף ביחיד. אבל פרשת זכור כתב האשרי פ' ג' שאכלו, דעשה דאורייתא הוא לקרות בעשרה ודוחה ל"ת שבתורה דלעולם בהם תעבודו, להכי שחורר ר"א עבדו כדי להשלימו לעשרה ע"כ. והובא דברי הט"ז הוה גם בקונטרס הגר"ש ז"ל.

היוצא מזה לפענ"ד שמה שמדייק הגר"א ז"ל בדבריו הק', הובא במע"ר הנ"ל, ואמר הטעם על מקרא מגילה דמשו"ה אין קורין בשבת משום שהוטל החיוב על היחיד ויש בה הגזירה דרבה, אמר זאת רק בכדי לחלק מגילת אסתר משארי מגילות, אבל בכדי לחלק מגילה מפרשת זכור, מוכרחין לבוא לחילוק הנ"ל, משום דגבי מגילה קוראין בזמנה ביחיד, ובפ' זכור קוראין דוקא בעשרה, והגר"א ז"ל אזיל לטעמי' וכמבואר.

אכן כל זה מש"כ ליישב בס"ד דברי הגר"א ז"ל הוא רק אליבא דדינא, וכן מה שכתבתי במכתבי להגר"ש הכהן זצ"ל [הובא למעלה פה] ליישב דברי הרמב"ם בפ"א מהל' מגילה הלי' ג' משום דאזל לטעמי' הלכ' ז' שם, הוא ג"כ אליבא דדינא, אכן מה שכתבתי שם למעלה ליישב סוגית הגמ' במגילה דף ד' ולומר דרבה ורב יוסף פליגי בפלוגתא דרב ורב אסי אי קוראין המגילה ביחיד אי בעינן דוקא בעשרה, זאת לא כתבתי אליבא דדינא כמובן. ורק לבאר סוגית הגמ' שם וליישב קושית התוס' שם כמבואר למעלה.

השו"ע דבני הכפרים מחויבין לבוא לעיר לשמוע פ' זכור, וא"כ תקשה טובא למה לא חששו לגזירה דרבה, וגם תירוצו של התוס' יו"ט גבי קריאת ס"ת בשבת משום דהקורא צריך לסדר הקריאה מקודם לא שייך כלל בפ' זכור, אלא ודאי כדברי מעכ"ת נ"י כיון דנצרך לקרותה בעשרה דוקא אינו בהול כל כך לילך אצל הבקי ללמוד, דיחשוב דבודאי נמצא בביהכנ"ס אחד מעשרה בטלנין שיודע לקרות פ' זכור ואינו צריך לילך ללמוד אצל הבקי. וזה נ"ל ראוי גדולה לדברי מעכ"ת נ"י, כו'.

ועכ"פ מש"כ מעכ"ת נ"י דרבה ורב יוסף פליגי בפלוגתא אי קריאת המגילה אפי' ביחיד או דבעי עשרה בדוקא, נ"ל נכון מאד, ויש לזה ראיה גדולה מהא דתקנו לקרות פ' זכור בשבת ואף דהיא חובה על כל יחיד ויחיד וכמש"כ לעיל. כו'.

כ"ד הדו"ש ומברכו בכרכת כהנים שלמה הכהן מו"ץ דפ"ק.